

RESERAPPORT SVENSKA ICOM

Lisa Nilsen

**The XXI International NKF Congress
IIC-Nordic Group
Cultural heritage facing catastrophe:
Prevention and recoveries
September 26 – 28 2018 at Harpa Conference
Centre
Reykjavík, Iceland**

NKF-kongresser

NKF arrangerar vart tredje år en kongress med ett specifikt tema. Senast var det i Helsingfors 2015 med temat Monumental treasures. Nu var det dags för Island, med katastrofer som tema. Det intressanta med Island som arrangörsländ är att det är så få konservatorer där. De tre(!) personerna i organisationskommittén hade jobbat hårt på obetald tid för att kunna genomföra konferensen.

Jag bidrog med ett föredrag som jag skrivit tillsammans med Erika Hedhammar och Therese Sonehag: *Communicating disaster preparedness – bridging the cultural heritage gap.*

Reykjavik 2018

Själva konferensstället var vackert: Harpa kongresscenter, fint läge i hamnen och storslagen utsikt och konstnären Olafur Eliasson inblandad i utformningen av fasaden. Jag hade trott att deltagarna skulle komma mestadels från Norden, men blev förvånad över det stora antalet internationella deltagare. Där var folk från Kanada, USA, Frankrike, Tyskland, Österrike och till och med Chile. Det blev berikande på många sätt.

Utsikt från Harpa konferenscenter.

Tema katastrof

Konferensen gick som sagt i katastrofernas tecken. Trots att vi fick se mycket förödelse av kulturarv, kändes det ofta uppmuntrande med tanke på allt som görs för att förebygga skador och sköta restvärdesräddningen när olyckan redan skett.

Ett pass handlade om svåra naturolyckor, mest jordbävningar, i fattigare länder utan konservatorer i vår bemärkelse. En av de största svårigheterna var att få tag i konserveringsmaterial. Dels på grund av korruption (i ett exempel från Haiti kunde materialet ligga på en båt i hamnen i Port-au-Prince, men inte kunna hämtas ut innan motor betalats) eller för att det helt enkelt var svårt att få tag på saker när infrastrukturen brutit samman.

Katastrofkurser på Harvard Library

Störst behållning och nytta gav de föredrag som handlade om utbildning. Genom en introduktion fick jag och Anna Lagerqvist från Riksarkivet en stund med henne för att pumpa henne på information om deras kurser. För oss, och i sitt föredrag, berättade hon att 500 anställda gått kursen sedan 2001! De har lyckats få momentum i det här med att anordna kurser, det verkar inte ifrågasättas av ledningen utan tycks räknas som ett inslag i den ordinarie verksamheten i snart tjugo år. Det är fantastiskt.

Vid de allra första kurserna hade de mest praktiska moment som att packa vattenskadat material. De märkte emellertid att deltagarna blev helt överväldigade av det praktiska, det blev helt enkelt för mycket för dem. Viktiga moment som planering och organisation försvann helt i deltagarnas medvetande. Nu delar de upp kurserna i tre delar:

Del 1) Planning – för ledningen. Det är en ren skrivbordskurs, inget praktiskt. Tidsmässigt koordineras den kursen med budgetplaneringen två gånger om året. Katastrofhanteringsdelen i självskattningsverktyget SAK är viktig i sammanhanget, den går de igenom varje gång. De tittar även på olika planer och mallar. Kursen verkar vara mer som ett möte än en regelrätt kurs. De diskuterar nya temata varje gång (Priscilla kallar det *discussion panel*), försöker ta in nya personer med något vettigt att säga, men innehållet är i princip detsamma. Tidsåtgång: cirka en timme.

Del 2) Respons. Här övar arkivarier, bibliotekarier och andra på ren logistik, både vad gäller planering och förberedelse, men också praktiskt. Till de praktiska momenten kommer till exempel att lägga plast över hyllor och på andra sätt förbereda ett arkiv eller magasin för kommande katastrof. Priscilla sa att ett praktiskt inslag kan vara så enkelt som att skicka runt en blöt bok så att de ska känna tyngden och kunna föreställa sig samma sak för ett helt bibliotek. De försöker också förnya responskurserna för att uppmuntra folk att komma fler gånger genom att bjuda in olika gästföreläsare. Senast i raden av föredrag hade varit om psykologisk stress, alltså hur man agerar under hård press i en katastrofsituation. Tydligt mycket uppskattat.

Del 3) Salvage. Här var det mycket mer fokus på det praktiska och delar av träningen sker under realistiska förhållanden utomhus. Bland annat fick deltagarna lära sig att lära sig känna igen olika slags format av böcker eller annan media. Och förstås också träna på att torka och slå in för frysning. En smart grej de gjorde var att lämna lösa elsladdar i vatten för att se om deltagarna såg det och agerade därefter.

En intressant följd har blivit att Priscilla och hennes kollegor blivit duktiga på att arrangera kurser! Det går tydligen på räls, och de lyckas förnya sig för att locka till sig folk som redan gått del 2 och 3. Priscilla tycker att det bör bli en vana för konserveringsavdelningar att arrangera kurser.

Provocerande om slappt brandskydd

Det var också några föredrag som handlade om katastrofer och efterspelet i form av restvärdesräddning, bland annat ett om Glasgow School of Art som brann två(!) gånger. Skolan ritades av Charles Rennie Mackintosh och måste vara Skottlands mest ikoniska 1900-talsbyggnad alla kategorier. Byggnaden var fortfarande i ursprungligt bruk – en konstakademi. Jag har gått guidade turer två gånger där, biblioteket var fantastiskt. Den första branden startade genom ett konstverk med en projektor vars värme antände ett föremål i plast som ingick i konstverket. Den andra branden startade under renoveringsfasen (anledning okänd). Nu är biblioteket totalförstört och hela byggnaden totalskadad. Presentatören kom med de vanliga ursäkterna, "we were just about to install an automatic fire suppression system", och jag blev väldigt provocerad. De verkar inte ha haft organisatoriska åtgärder på plats (till exempel lite riskanalys vad gäller studenternas bruk av värmealstrande projektorer) och ett ventilationssystem från Mackintosh tid som borde ha kunnat åtgärdas – den bidrog till att

Det berömda biblioteket på Glasgow School of Art, nu för evigt borta.

branden fick så stor spridning. Hade de inte ens brandceller? Nu använder de hur mycket pengar som helst till att rekonstruera föremål och återskapa miljöer. Hade de lagt en bråkdel av de pengarna på brandskydd istället kanske skolan hade funnits kvar? Det hade räckt till både sprinkling, utbildning och brandvakt tror jag. Provocerande.

Små resurser på litet plastmuseum

En presentation som däremot gjorde mig glad, var berättelsen om det lilla plastmuseet i Düsseldorf som drivs helt av frivilliga – de har inte ens en egen byggnad utan producerar samlingsutställningar. De hade råkat ut för många olyckor i förbindelse med en anlagd brand i en angränsande lokal – det var inte stora brandskador, däremot hade taket gått sönder och efterföljande regn hade skadat föremålen mer än branden. När de kontaktade försäkringsbolaget hade de fått kalla handen: "It's just plastics...". I slutänden hade konservatorsstudenter på sommarlov ägnat sig åt att rädda vad som räddas kunde. Bra och intressant.

Annorlunda katastrof – askmolnet 2010

Det allra sista föredraget var isländskt och handlade om ett litet friluftsmuseum som låg i skuggan av Eyjafjallajökull. Vid utbrottet 2010 (ni kommer väl ihåg askmolnet?) blev hela museet inbäddat i tunna lager av aska. Via e-postlista anordnades en frivillig räddningsgrupp med konservatorer och annan museipersonal samt ett par snickare. Alla hade med sig egna dammsugare, även privata! De höll på i en hel dag och dammsög och dammsög och hann faktiskt befria lokalerna från det mesta. Personalen på plats hade varit traumatiserade av askmolnet och erbjöd ingen större hjälp... Vi besökte det museet på utflykten dagen efter konferensens slut. Fascinerande samling.

Det var som sagt många föredrag som var bra, dessutom var det en del bra frågor efteråt till föredragshållarna som väckte mitt intresse. En av föredragshållarna uppehöll sig länge vid en ritning som visade konsekvenserna av klimatförändringarna (det var ett landskap med sjö, berg, skog, djur med mera). En av deltagarna frågade om en liknande ritning inte kunde göras för kulturarvet. En bra idé.

Frågestund med föredragshållare.

Jag och Erika fick också god återkoppling på vårt paper, som ju handlade om att hålla momentum i det förebyggande arbetet och att kommunicera på många plan om dessa frågor.

Adapt Northern Heritage

Måndag-tisdag efter konferens slut, pågick ett möte inom EU-projektet Adapt Northern Heritage, som genom olika case studies, undersöker klimatförändringarnas konsekvenser i olika kulturmiljöer, till exempel ett sameviste i norra Sverige, gruv lämningar på Svalbard, ett slott i Skottland och arkeologiska fält på Island. Jag var inbjuden gäst och lyssnade på föreläsningar från alla dessa fallstudier och dessutom på inbjudna experter från Alaska och Norge som talade om utmaningar med stora landområden som blir varmare, respektive hotet från mögel och svamp för kulturarvet byggt i trä.

Lisa Nilsen
2018-10-18